

Fenomén „The Donald“

10.10.2015

Roman Joch

Nástupce Baracka Obamy v Bílém domě bude znám v prosinci 2016. O kandidátech rozhodnou primárky, jež se rozeběhnou v únoru. Tři přední politici levice, o nichž se v této souvislosti nejvíce mluví a kteří mají představovat její budoucnost, jsou stařena a dva starci. Něco divného je ale také s americkou pravíci – do boje o prezidentský post se zapojil i magnát Donald Trump.

Největším fenoménem politického léta v USA je muž, kterého jeho první manželka Ivana (za svobodna Zelníčková) nazvala „The Donald“, „ten Donald“. Čili Donald Trump, který nyní usiluje o republikánskou nominaci na prezidenta.

„Svěží“ demokraté

Ne že by u demokratů nebylo nic k vidění. Kampaň Hillary Clintonové je pozoruhodně slabá, neinspirativní, rozpačitá. A Hillary umělá, neautentická, neatraktivní. A tak jí v primárkách šlape na paty socialista Bernie Sanders, senátor za stát Vermont, který je nyní hrdinou levicového křídla Demokratické strany.

Nemá šanci nominaci získat, může však Hillary porazit či poškodit v prvních primárkách ve státech Iowa a New Hampshire v únoru příštího roku a způsobit tak, že do primárek vstoupí i další kandidáti a Hillary nakonec nominaci nezíská.

Příští rok v den voleb bude Hillary šedesát devět let; Sandersovi sedmdesát pět. Proto mnozí demokraté zvažují, že by do primárek měl vstoupit někdo nový, nějaká čerstvá tvář – a tou má být současný viceprezident Joe Biden. Příští rok mu bude sedmdesát čtyři let a zvolen senátorem byl v roce 1972; federálním politikem ve Washingtonu je tedy posledních třiačtyřicet let. Inu, nová, „svěží“ tvář...

Je něco divného s americkou levicí, když její tři přední politici, o kterých se nejvíce mluví a kteří mají představovat její budoucnost, jsou stařena a dva starci.

Křídla pravice

Vraťme se ale k Trumpovi. Je totiž něco divného i s americkou pravíci. Ukažme si to na Trumpově dosavadním vzestupu a významu. A také jeho dopadu na Republikánskou stranu a americkou pravíci.

Republikánská strana má své centristické křídlo, do něhož patří neideologičtí bohatší voliči; a pravicové neboli konzervativní křídlo, jež tvoří aktivisté a členská základna. Za posledních více než osmdesát let získali nominaci této strany na prezidenta jen dva představitelé jejího konzervativního křídla: v roce 1964 senátor Barry Goldwater, který ve volbách prohrál, a exguvernér Ronald Reagan v roce 1980, jenž uspěl a stal se prezidentem.

V ostatních případech nominaci nakonec získal člověk z centristického, umírněného křídla, tedy kandidát republikánského establishmentu, nikoli konzervativní rebelie proti němu. I proto, že v postreaganovském období v primárkách většinou kandidovalo konzervativců několik, kteří tak konzervativní hlasy rozdělili, zatímco establishment se většinou brzy shodl na kandidátovi jednom, který tak získal nejvíce hlasů a primárky vyhrál.

Jak vypadala situace v Republikánské straně předtím, než kandidaturu v polovině června oznámil Donald Trump?

Největší šance získat nominaci měli Scott Walker, guvernér státu Wisconsin, který byl v tomto většinově demokratickém státě zvolen guvernérem dvakrát a jednou vyhrál referendum o svém odvolání; proslul tím, že omezil moc odborů. Byl oblíben jak u konzervativců, tak u stranického establishmentu.

A pak Jeb Bush, bývalý guvernér Floridy, jenž získal na kampaň nejvíce peněz od sponzorů a je vnímán jako kandidát centristického establishmentu. Přitom ale jako guvernér byl konzervativní – rozhodně konzervativnější než jeho bratr George W. Bush (43. prezident) i jeho otec George H. W. Bush (41. prezident). Jenže Jeb byl konzervativním guvernérem do ledna 2007, ještě před vznikem hnutí Tea Party. A co byla tehdy u republikánů konzervativní pozice, je nyní pozice centristická. Největší politické strany USA se totiž neustále ideologicky vyhraňují a driftují od sebe: Demokratická směrem doleva a Republikánská doprava.

Pokud jde o šanci v primárkách uspět, v druhé řadě pak „v době před Trumpem“ následovali mladí senátoři spojení právě s hnutím Tea Party, konkrétně Marco Rubio, Rand Paul a Ted Cruz.

Politicky nekorektní míchačka

Když v polovině června oznámil svou kandidaturu na prezidenta Donald Trump, zamíchal kartami v Republikánské straně výrazně. Natolik, že strhl pozornost na sebe a srazil preference ostatních kandidátů k zemi. Scott Walker, považovaný ještě na jaře za favorita, dokonce už kvůli nízkým preferencím z primárek odstoupil. Trump ve svém projevu oznamujícím kandidaturu – a i následně ve svých vystoupeních – zmiňoval tři hlavní motivy.

Za prvé to, jak je neuvěřitelně bohatý, schopný a skvělý. Jeho chvástání vlastním bohatstvím a údajnými schopnostmi nabývá až mussoliniovských rozměrů.

Za druhé ostrou protiimigrační politiku. Prohlásil, že imigranti z Mexika jsou vrazi, znásilňují a jsou dealéři drog. Navrhuje dvanáct milionů ilegálních imigrantů deportovat a jejich děti zbavit amerického občanství (to první je logisticky těžko proveditelné a to druhé nejspíš nemožné; podle interpretace americké ústavy každý, kdo se narodí na území USA, má automatický nárok na občanství).

Za třetí to, jak jsou všichni politici neschopní, jak Amerika upadá, prohrává s Čínou a Japonskem ekonomicky a s Mexikem, pokud jde o imigraci. A jak on, díky tomu, jak je skvělý a bohatý, vše

změní, učiní Ameriku opět velkou a postaví na hranicích s Mexikem zeď – a navíc přinutí Mexiko ji zaplatit.

S tímto „programem“ se stal mimořádně populárním a v preferencích vyletěl vzhůru. Nyní podle průzkumů v republikánských primárkách vede a podporuje ho až třetina všech voličů strany (druhý je dr. Ben Carson, černošský neurochirurg, který stejně jako Trump není politik a nikdy žádný volený úřad nezastával).

Čím se stal Trump, miliardář, realitní magnát, producent a hvězda několika televizních reality show, tak populárním? Mnohým imponuje, že je úspěšný selfmademan. Dalším, že není politik a nemluví jako politik; mluví spontánně a nepřipraveně. Je i zábavný, má zkušenosti s televizí a z jeho projevů číší energie. No a největším důvodem pro popularitu je, že vůbec není politicky korektní, je naopak politicky velice nekorektní.

Není to jen případ odporu vůči ilegálním imigrantům, který sdílí značná část amerických voličů, již mají dojem, že politici obou stran s tímto problémem nic nedělají a nemají odvahu jej řešit. Trump se v minulosti vulgárně vyjádřil o mnoha ženách a následně se odmítal omluvit. To se ukázalo i v případě zatím obou televizních debat republikánských kandidátů.

První se konala 6. srpna a pořádala ji pravicová televize Fox News. Moderátorka Megyn Kellyová mu vytkla ta vulgární slova na adresu žen (namátkou: feny, prasata, líné atd.) – a Trump ji následně začal pomlouvat, že byla neprofesionální, prý „krev jí tekla z očí a z... víte čeho“ – což měla být narážka na její údajnou menstruaci, a tudíž emocionální nestabilitu. Zachoval se jako vulgární buran, ale s jeho stoupenci to nehnulo. Utvrdili se jen v tom, že není politicky korektní, což mu připisují k dobru.

Před druhou televizní debatou – konala se 16. září a pořádala ji stanice CNN – se o jediné ženě mezi republikánskými uchazeči o nominaci (Carly Fiorinová) vyjádřil, že „ta se s takovým obličejem nemůže stát prezidentkou“. Pak se vymlouval, že nemluvil o tom, jak vypadá, ale jen o její „personě“. Fiorinová ho následně v debatě velice stylově utřela: „To, co řekl pan Trump, velice zřetelně slyšely všechny ženy v Americe.“ Magnát se pak zmohl jen na to, že jí řekl, že má krásný obličej a je krásnou ženou.

Mohou tyto projevy mizogynismu poškodit jeho oblibu u stoupenců? Těžko. Těm, kdo ho podporují, to nevadí.

Šance a perspektivy

V minulosti se Trump s Republikánskou stranou nijak neidentifikoval. Podporoval politiky různé, někdy demokraty, jindy republikány, a přispíval penězi na kampaně politikům stran obou. Dokonce se tím chvástá; když chce podnikat v realitním byznysu, musí být za dobře se všemi. Přispěl na senátní kampaně Hillary Clintonové i nadaci Billa Clintona, s nímž je kamarád. Ostatně, Bill i Hillary byli na jeho poslední svatbě (je potřetí ženatý s jednou slovinskou modelkou; evidentně má zálibu ve slovanských ženách).

Jaké jsou jeho další šance a perspektivy? V podstatě všechny možnosti jsou ve hře. Může primárky vyhrát a získat republikánskou nominaci. Pravděpodobnější však je, že nominaci nezíská – ti, kdo ho chtějí podporovat, ho už podporují, v preferencích tak zřejmě dosáhl svého maxima. A ti, kdo si ho nepřejí, začnou nejspíš koagulovat kolem jednoho z jeho protikandidátů, který tak nominaci získá.

Může to být Jeb Bush, Marco Rubio nebo někdo jiný. Pak se může stát, že Trump bude kandidovat jako nezávislý, odebere republikánům hlasy a zajistí tak vítězství demokrata či demokratky. Sice slíbil, že to neudělá, ale kdo si může být jistý, že si neřekne „sliby – chyby“? Prokázal by se jako kazisvět, který v roce 2016 odepře republikánům vítězství.

Anebo pokud se mu v primárkách dostaví problémy, je dost možné, že ho to přestane bavit a sám se kandidatury vzdá. Pak by zřejmě měl šanci uspět i Ted Cruz, který vystupuje vůči Trumpovi ze všech republikánských kandidátů nejpřátelštěji, s jasným záměrem „zdědit“ po Trumpovi jeho voliče, přidat k nim ty své a tak v primárkách zvítězit.

Každá z těchto možností je otevřená.

Trump tak představuje potenciální ohrožení Republikánské strany v roce 2016; zároveň však ideologickou výzvu americké pravici, tedy tomu, čemu se po 2. světové válce začalo říkat konzervatismus.

Nemá etnonacionalistický, partikularistický charakter jako evropská pravice, dnes především krajní pravice, nýbrž má charakter univerzalistický. Americký konzervatismus vlastně sestával ze tří pilířů či hnutí: byly to ekonomický a politický liberalismus či libertarianismus, usilující o menší stát a nižší daně, morální a hodnotový tradicionalismus, požadující úctu k židovsko-křesťanským hodnotám, a zahraničněpolitický antikomunismus, usilující o porážku Sovětského svazu a silnou obranu obecně.

Všechna tři hnutí byla a jsou univerzalistická: klasický liberalismus a křesťanství se nevážou na konkrétní rasu či etnikum a vzhledem k tomu, že komunisté byli všech ras a etnik, nutně logicky byli všech ras a etnik i antikomunisté; antikomunismus sehrál pozitivní roli i při oproštění pravice od rasismu: čínští, korejští, vietnamští, kubánští, nikaragujské, angolské antikomunisté jsou bratři a sestry v boji proti společnému nepříteli...

Trump nyní říká vše, co chtějí republikánští konzervativní aktivisté slyšet: je za nízké daně, proti potratům, za silnější armádu a podporu Izraeli. V minulosti se však nijak zvlášť s těmito postoji neidentifikoval (naopak, byl spíše za větší stát). Proto ho téměř nikdo z prominentních konzervativců nepodporuje.

Podporují ho však lidé, kteří si říkají „alternativní pravice“; lze je definovat jako bělošské etnonacionalisty a jejich nejúspěšnějším politickým vyjádřením v Evropě je francouzská Národní fronta.

V Americe za nejdůležitější politickou otázku považují zmenšující se procento bělošského obyvatelstva; dle prognóz v polovině století USA přestanou být většinou bělošskou zemí a z bělochů se stane menšina (sice nejpočetnější, ale menšina). Tyto lidi nezajímají až tak moc daně, podpora Izraeli či potraty (s těmi mají relativně malý problém; největší procento potratů v USA není u bělošských žen, nýbrž u příslušnic barevných menšin, hlavně černošek), ale spíš rostoucí procento Latinoameričanů v americké populaci, a proto jsou za účelem udržení většinou bělošské Ameriky ostře proti hispánské imigraci (ilegální, ale i legální).

Donald Trump tento doposud marginální segment americké pravice oslovuje a aktivizuje. Představuje tak jakýsi „transplantát“ evropské pravice do Ameriky, a tudíž pro americký konzervatismus výzvu: ponechá si svůj dosavadní univerzalistický charakter, nebo se stane etnonacionalismem evropského typu?

Vyšlo v LN 26.9.2015